

Els que manen

Miquel Macià

Pep Martí

Vida i miracles de les 50 famílies
que mouen els fils de Catalunya

Saldonar.

Els que manen

Miquel Macià

Pep Martí

Vida i miracles de les 50 famílies
que mouen els fils de Catalunya

Els que manen

© del text: Miquel Macià i Pep Martí, 2022

© de les fotografies dels autors: Adrià Costa Rifà, 2022

© de la fotografia de la coberta: tenkende, 2022

© d'aquesta edició: Edicions Saldonar, 2022

Primera edició: març del 2022

Publicat per Edicions Saldonar

Alfambra, 16, 5è 2a

08034 Barcelona

edicions@saldonar.com

www.saldonar.com

@saldonar

Edició i producció: Francesc Gil-Lluch

Disseny i maquetació: Octavi Gil Pujol

Distribució: UDL

Thema: JB, JP

ISBN: 978-84-17611-88-0

Dipòsit legal: B 368-2022

Aquest llibre s'ha imprès amb paper procedent de boscos gestionats de manera sostenible, un òfset cru de 80 grams, i s'ha compaginat amb la tipografia Tiempos en cos 9,5.

Els titulars del *copyright* tenen els drets reservats.

Taula

El mirall trencat dels mandarins catalans	19
Ferran Casas	

Els cognoms que sempre hi són

Els Cambó, o el declivi d'un llegat	27
Adeu a la «perla»? – L'Institut Cambó, dissolt – Una filla i catorze nets – Passió per la política – Un home de negocis – Cambó i el Procés – Mecenes i col·leccionista amb amistats perilloses	

Els Vidal-Quadras, esclavisme, banca i política	36
De Sitges a Amèrica – Negrers – L'hereu més conegut – La història d'una ascensió – La caiguda – Quan Vidal-Quadras va cantar <i>Els segadors</i> – L'aposta pels fons d'inversió – Els altres Vidal-Quadras	

Els Valls-Taberner, banca, Opus i Corona	45
Un nacionalista romàntic – Del tèxtil a la banca – L'ascens al poder bancari – Una copresidència al Banco Popular – L'enfonsament – Monàrquic i amb bona sintonia amb el PSOE – Un empresari amb inquietuds... – ... i una confident de la reina	

Els Güell, la burgesia girada cap a Madrid	52
Els orígens indians de la fortuna – Aliances matrimonials – L'esclavisme, la taca negra – El catalanisme de la família – El Güell expatriat i antifranquista – Güell de Sentmenat, la continuïtat il·lustrada – Un comtat establert a Madrid – Joaco Güell Ampuero, el nou capitalisme – El lligam amb Cayetana Álvarez de Toledo	

Els Millet, de la Renaixença a l'ensorrament del Palau	61
Orígens occitans – Una institució símbol de la represa cultural – La relació amb Domènech i Montaner – La primera topada amb la justícia – L'ajuda de Cambó – Millet i Maristany, el pare – De fugit dels republicans a processat pels franquistes – Entre els negocis i el	

mecenatge – Plàtans, cacau i saxos a Guinea – Una primera estada a la presó – De cara al negoci i pocs escrúpols – El lligam amb els Garicano

Els Samaranch, entre la foscor i la glòria

73

La via olímpica – Un currículum forjat al món de les finances – Especulant a Ciutat Meridiana – Una escola del poder – Discreció davant el Procés – Volant cap a Pequín

La seducció dels negocis

Isidre Fainé, el poder de transformar La Caixa en el banc més gran

83

Una infantesa difícil de postguerra – Un caràcter marcat per la mare – «Vostè serà director general» – Banco Atlántico, Riva y García, Banca Jover, Bankunió... – Decisions transcendents – El primer contacte amb l'Opus Dei – Davant el procés independentista: negociem, negociem – Tardor del 2017: decisions que s'han hagut d'explicar – L'arquitectura de la Fundació La Caixa, Criteria i CaixaBank – Per davant del Santander i el BBVA al mercat – El català de la llista de filantrops

Josep Oliu, el banquer de Sabadell que volia un Podem de dretes

96

Una successió dinàstica – La lluita per la primàcia – Capital llatinoamericà al rescat – FEDEA, una referència clau – La factoria taronja – Contra el Procés

Salvador Alemany, l'empresari sense empresa

103

Peatges: pagar o no pagar? – La Saba d'Alemany: el pàrquing com a centre de serveis – Diu que no hi entén de política – President del Patronat del Liceu – El «nano» del Raval no oblidat

Borja García-Nieto, la burgesia «equestre»

114

El món del Círculo – Ignacio, al Cercle del Liceu – El lligam amb la Universitat Abat Oliba... – ... i amb la COPE – El llegat jesuític i l'ala «roja» de la saga – Una àrea de negoci poc visible – L'home de les desenes de consells d'administració – Continuar la tradició bancària familiar – El 1714 dels dos avantpassats enfrontats de García-Nieto

Maria Reig, la dona més rica i trencadora d'Andorra 122

Una personalitat inquieta – Una «cosmopolita amb discurs rupturista» – La clau: «Saber què mou l'interlocutor» – Operacions immobiliàries a Barcelona – L'hereu segueix els negocis... i la política – Una aventura empresarial entre dues llums – El món de fades del producte de luxe – Inversions hoteleres en dificultats – Dos mals negocis a Madrid i Barcelona – Ben relacionada amb l'elit catalana – Arriba Gilles Dregi per posar-hi ordre – Un fons oportunista nord-americà entra en escena – Crisi a Crèdit Andorrà – Maria Reig, la líder social que no va poder ser

Carles Tusquets, banquer per vocació i fill predilecte del patriciat barceloní 135

Els orígens financers: la Banca Tusquets – Deixeble d'Isidre Fainé – L'home que sempre arriba aviat – Entre el sí a Artur Mas i el no a la independència – El negoci va ser vendre – Trea Capital, el cor de l'actual negoci – El Tusquets evangelitzador de la inversió i l'estalvi – Enriqueix-me a poc a poc, que tinc pressa – Un altre damnificat de Spanair – President no executiu de Banco Mediolanum

Els Serra Farré i Catalana Occidente, el seny assegurat 148

Una multinacional amb arrels al 1864 – L'agència Serra Sallent de Manresa – Salvar Occidente de la fallida – L'assalt pel control de la històrica La Catalana – Una empresa «multifamiliar» amb cognoms il·lustres – El pitjor moment: un segrest de 66 dies a mans d'ETA-pm – Plantar el director del Banco Central per anar al tennis – Jesús Serra i Santamans, seixanta anys de patriarcat a la companyia – El relleu cap al president actual – Traslladen la seu a Madrid el 2017 «amb molt dolor del nostre cor» – Créixer a base de comprar i comprar – Resistència a la crisi de 2008 – Baqueira Beret, una inversió fora de les assegurances – Les inversions immobiliàries del GCO – La sisena fortuna catalana – La Fundació Jesús Serra

Emilio Cuatrecasas, l'advocat més ric d'Espanya, ferit per Hisenda 165

Cent anys d'història – La tercera generació – *Up or out*: ascendir o anar-se'n – Bel·ligerant amb l'independentisme català – Un sopar amb Manuel Valls... – ... i un avió cap a Euskadi – Impulsor de Barcelona Global – «Víctima» de la fallida de Bruno Figueras – Culpable de vuit

delictes – Conseqüències sobre el despatx – Un fitxatge estel·lar – Com aconseguir el títol d'advocat més ric d'Espanya – Expansió internacional i aliances a Portugal i Sevilla – De retirada del bufet – Cuatrecasas es concentra en l'immobiliari a partir de 2016 – La torre Cuatrecasas, al costat de la torre Glòries

Luis Conde, el caçatalents que va apostar per Ciutadans 180

L'home que és a tot arreu – Caçatalents envoltat de «populars» – Amistats controvertides – La Fira se li resisteix – Molt a prop d'Albert Rivera – Al costat de Manuel Valls

Les germanes Godia, una gran fortuna catalana amb arrels a l'antic règim 187

L'alferes provisional més jove d'Espanya – La Brigada del Amanecer – A l'escalf del règim i de Porcioles – Entre l'assassinat de Bultó i l'assalt de De la Rosa – Una col·lecció d'art feta amb criteri – Ostentació i signe de pertinença – La meitat per a tu, la meitat per a mi – Acusats de frau a Hisenda – Una festa d'aniversari esdevé un conflicte polític – Octubre de 2017: de Catalunya a Getafe – D'Iberpistas a Abertis, i ara a Naturgy

El triomf dels mitjans i la cultura

Els Godó i *La Vanguardia*, una nissaga i un negoci irrepetibles 203

De diari de partit a suculent negoci – Ramón Godó, misantrop i anticatalanista – Gaziél, de la corresponsalia a la direcció – La revolució de *La Vanguardia* – Un «soviet» a la redacció i esqueles sense creu – Galinsoga, el preu a pagar – Una família ferida per la tragèdia – La cinquena generació – La filosofia Godó: creure en la realitat – El diari que no ha volgut ser l'*ABC* – La majoria absoluta d'Aznar s'endú un director – D'Antich a Carol, buscant una tercera via – Un octubre al caire del penya-segat – Un diari que és matèria per a historiadors – Parlem de diners: *La Vanguardia*, un model de negoci únic – Ramón Godó Lallana, el visionari enclaustrat – Carlos Godó Valls, el supervivent del vendaval de la història – Gaziél, els milionaris Godó i els directors que «moren pobres» – Agraïment polític i represa periodística – Javier Godó Muntañola, anys de glòria i crisi

del diari – 8TV, el naufragi d'una televisió – Garantir beneficis a base de retallar despeses – El futur, des del cim de la torre Godó

Jaume Roures, Tatxo Benet i Mediapro, el Hollywood català 230

El llibre de capçalera de Roures – Mediapro comença a caminar – El procés independentista – Tatxo, l'ala independentista de Mediapro – La fallida de la Unió Esportiva Lleida de Tatxo Benet – Una col·lecció d'obres d'art censurades – L'etern retorn de la llibreria Ona – El coronavirus va trucar a la porta – La ideologia de Mediapro, entre Convergència i la revolució – La recepta Roures per a TV3: menys estructura i més continguts – D'empresa d'amics a multinacional – Un fons xinès compra la majoria de Mediapro – Els Estats Units i França, els conflictes més recents – The Mediapro Studio, nova dimensió – Una història accidentada

Els Lara, els prínceps destronats de Planeta 247

Una llarga batalla – De la Legió a Planeta – Lara, mossèn Tronxo i una mort a la carretera – El darrer burgès ambiciós? – Contra el Procés, però crític amb Aznar – El lligam amb Mas – Un gran imperi – La temptació bancària – Un poder en declivi?

Lluís Bassat, entre la tragèdia jueva i el triomf a la publicitat 255

Un avi maçó – Un pare que fuig – L'antijudaisme del franquisme – Nascut un 6 d'octubre – Un oncle a Auschwitz – Les intuïcions en el negoci – De Bassat SA a Filomatic – De Gila a Pujol, passant pels Jocs Olímpics – Les dues campanyes del Barça – Yolanda, la filla que més s'hi assembla – Els Col·legis del Món Unit, una connexió interessant –
L'experiència d'*El aprendiz* – La religió i la vida – Catalanista, però vehement contra el Procés

Els Rodés, la nissaga pionera de la publicitat a Catalunya 266

Temps de guerra – Víctimes de la bomba del Coliseum – La passió per la publicitat – Ben avingut amb els March – Peça clau en els Jocs del 92 – L'aposta per l'Institut de l'Empresa Familiar – La vergonya del Palau – Tres germans, tres colors – Molt actius per una tercera via – Un pensament austriacista – Premsa, banca, publicitat – Immersió periodística al diari *Ara* – L'*Ara*, sense la publicitat del referèndum de l'1-0 – El cas Acciona – Teories cap al futur

Antoni Vila Casas, el farmacèutic filantrop i independentista 281

Un avi conservador i un de catalanista – Un negoci que va anar en augment – Franco i el Diazepan – «El producte o els diners» – Una referència en el mecenatge – Un independentista sense complexos – De la farmàcia, a l'art i la biotech – Accionista del diari *Ara*

Els Sunyol, Barça, sucre i mecenatge 288

Una fortuna dolça – Empresa, esport i ciutadania – Un destí tràgic a la serra de Guadarrama – Un orfe de nou anys – La mala relació amb l'avi – Una promesa a la mare: no fer política – Recuperar la posició perduda – De la construcció a l'art – La fi de seixanta anys de silenci – De la sucrera del 1911 a Ebro Foods – Un obituari sense foto

Carmen Cervera, de filla d'un mecànic a baronessa Thyssen 297

De Tarzan a l'aristocràcia – Un títol amb molta història – El paper dels Thyssen durant el Tercer Reich – Un baró de vida sentimental agitada – Un fons d'art construït amb voluntat de ferro – Una col·lecció «a cop de talonari» – Ombres sobre la col·lecció – «No tinc diners, no tinc diners, no tinc diners...» – Luis del Olmo li volia deixar diners per menjar! – Una enganxada amb la filla del baró – Tita promou museus «franquícia» amb el seu nom en diverses ciutats – La baronessa viu entre Andorra i Sant Feliu de Guíxols – Quan la màgia de l'art dignifica les persones

Els que aixequen la persiana

Els Grífols, l'Ibex-35 sobiranista mimat per Washington 313

El producte – El net del fundador – Miami, cap de pont de l'ambició internacional – La connexió nord-americana – L'eclosió sobiranista de Víctor Grífols – La tardor del patriarca – Un imperi diversificat – A les trinxeres, a prop del PSUC

Els Carulla, entre el mecenatge i la Gallina Blanca dels ous d'or 324

Un dels fundadors d'Òmnium – Un mecenes que volia fer país – Maria Font, la persona imprescindible – El vincle amb Fèlix Millet – Una decisió controvertida: salvar Convergència – La branca catalanista del Cercle d'Economia – Per damunt de tot, empresa familiar –

L'expansió i les seves claus – La persecució fiscal – Les vendes de negocis deficitaris – El diari *Ara*, entrada i sortida – El holding, avui – La tercera generació – Els més rics d'*El Mundo* i *Forbes*

Els Sánchez Llibre, poder en conserva 340

«Humils, honrats i sense presumir» – El primer contacte amb la democràcia cristiana – La coneixença amb Duran i Lleida – L'escuder que «sobreviu» al rei – La passió perica i el pols amb Lara – Partida d'escacs a Foment – Per una «sortida negociada» – Cap als 100 milions de facturació anual

Els Ferrer Salat, del Cercle d'Economia al mecenatge verd 350

Detingut per «europeista» – Del Cercle d'Economia al partit polític Centre Català – Un empresariat modern, però a la dreta – Home clau en els Jocs del 92 – Un enginyer amb tres carreres – Sergi Ferrer-Salat, mecenatge verd – Abocat a la fundació musical – «Una Catalunya dividida» – El Gelocatil, el producte – La caiguda del Banco de Europa – Tornar al que és bàsic – Sostenibilitat i compromís verd – Un discurs social intens

Els Gallardo, entre la discreció burgesa i l'unionisme de carrer 361

Un imperi amb quatre braços – Problemes amb Hisenda – El valor del patrimoni, molt vinculat a la borsa – Oposició frontal al Procés – Un amor a primera vista a Menorca – El segon amor d'ella, el quart d'ell

Els Tous, el somni de les joies a l'abast de tothom 369

Les arrels a la rellotgeria – Trenta anys d'ascens constant – Famosos i famoses amb Tous – Rosa Oriol, la portaveu empresària – Són matrimoni... però semblen germans! – Com es governa l'empresa – El capital estranger entra a Tous – Què han fet els Tous amb els diners? – Una crisi greu de comunicació pel Procés

Isak Andic, l'imperi mundial de moda Mango 382

El xoc amb Bruno Figueras – Banc Sabadell, mal negoci – Discreció a tota prova – El gust pel col·leccionisme – Una successió que no està sent fàcil – Els cavalls andalusos de Nahman Andic – Evitar el conflicte català – Mango: un disseny, una peça, un planeta – El cor de l'empresa és al Vallès – 2015-2018: Mango entra en pèrdues –

El 2019, la remuntada i els nous projectes – La pandèmia ensorra els plans de Mango – Canvis a la cúpula: tot el poder per a Toni Ruiz – El patrimoni personal és a la immobiliària – La cinquena fortuna de Catalunya

Alberto Palatchi, de Pronovias a la premsa del cor 395

Ascens senzill, desenllaç complicat – L'inici de l'enlairament – Els anys daurats – 2017, un any crucial – No patir pels diners – El «fotògraf Palatchi» – Tres fills, tres destins – Vinculacions polítiques amb el PP – Contra el Procés – La neta del «cunyadísim» – La «línia calenta» dels Serrano Suñer – Manuel Mota, una tragèdia que esquitxa Palatchi

Els Colomer, cosmètica, perruqueria i pàtria 406

Cendrós, el fill d'un perruquer de Valls – Ànima i motor d'Òmnium Cultural – L'enfrontament amb Fraga Iribarne – La polèmica sobre Josep Pla – Les complicades relacions amb Pujol – David Madí, el primer net noi – Colomer, un catalanista menys «volcànic» – Dins l'empresa: la fase d'internacionalització del negoci – Torna a comprar l'empresa que havia venut – The Colomer Group, la nova etapa – Un altre gir de guió: Revlon recompra l'empresa a Colomer – Un patrimoni calculat en uns 110 milions – Cavaller perruquer i mecenes excursionista

Els Puig, capitans d'indústria amb fragància reial 420

El relleu passa a la segona generació – La necessitat d'amagar el nom d'Espanya – Antoni Puig, artista i soci fundador d'Òmnium – La tercera generació agafa el timó – Mariano, present arreu i proper als monarques – Un premi molt ben treballat – Fent la cort contra el Procés – Flirtejant amb Manuel Valls – Peça important en el Cercle d'Economia – La creació d'una història al voltant d'un producte – Puig, un cas d'èxit estudiat a Harvard – Marques de fama mundial – El seu castell, la Torre Puig de l'Hospitalet de Llobregat – La dotzena fortuna d'Espanya i la quarta de Catalunya

Els Molins, Opus, ciment i catalanisme 431

Tres branques familiars – «Em caso amb la Juana» – L'ascensió de l'Obra – De la Unió del Centre a CiU, una voluntat política – Advocat de tots els conflictes – Joan Molins, «més jesuític que opusdeista» – L'ala espanyolista – El braç econòmic de l'Opus Dei

Josep Lluís Núñez, el constructor sense manies que va regnar al Camp Nou

438

La construcció derrota el tèxtil – Víctor Sagi, unes fotografies i molt de joc brut – Quan Cruyff va fer campanya per Núñez – El reconeixement buscat d'un noi de Barakaldo – Protegit per la Barcelona de Porcioles – El xoc amb el moviment veïnal – Conservador i proper – Un règim de vint anys – De l'ocàs a Quatre Camins – El clàssic home de negocis fet a ell mateix – Prudència i diversificació salven Núñez de la crisi – La primera família en patrimoni immobiliari de Catalunya

Begudes, joc i hotels

Sol Daurella, el secret de la Coca-Cola

451

El «repartidor» d'El Pardo – Uns bacallaners amb ambició – La fortuna de la dona més rica de l'estat espanyol – La discreció del poder – Cobega, el cor del negoci – Les armes de Sol Daurella: fusionar i dominar les embotelladores d'Espanya, d'Europa occidental i d'Oceania – Els moments *horribilis* dels Daurella – Carles Vilarrubí: de xofer de Pujol a conseller de Rothschild – El rostre del sector negocis – Una dimissió política per l'1-O – La CUP contra els Daurella – Quan l'unionisme va escometre Coca-Cola

Demetrio Carceller, petroli, cervesa Damm i cultura

467

Ministre en els anys més negres – Un esglaió clau en la història de la corrupció – Carceller Coll, la multa més gran de la història d'Hisenda – Discret i amant de l'òpera – Fer una Estrella és més que beure cervesa – Carceller, un president realment executiu que surt a la llum – Com es reparteix la propietat de Damm – El pla d'expansió de Damm – Rodilla, vuitanta anys fent entrepans – Reacció a la pandèmia de la covid-19 – Els Carceller, en el 28è lloc del rànquing del més rics

Manuel Lao, les escurabutxaques d'un home fet a si mateix

479

La separació dels dos germans Lao, el 1998 – La relació amb els governs de Pujol i Mas – El sector del joc no s'assembla al de les pel·lícules – Una vida entre Terrassa i Matadepera – La fundació, «per tornar el que la societat m'ha donat» – La venda de Cirsa a un fons nord-americà, el 2018

Els Suqué Mateu, quan el casino sempre guanya

490

L'èxit d'un ferrallaire amb origen a Llinars del Vallès – L'alcalde de les depuracions – Soci fundador del Cercle – Creus i medalles per a Carmen Mateu – El cognom Suqué, arrossegat pel cas Casinos – A la concessió de les loteries de la Generalitat – La gènesi del negoci actual: el joc – Les llicències dels casinos, en mans de Jordi Pujol – De Sant Pere de Ribes al port de Barcelona, la millor partida del casino – Casinos, joc online, caves, viviers marins, plàstics, edificis, finques, hotels, golf... – Dos germans i una germana, tres parts idèntiques – Hispano-Suiza, la resurrecció – Una economia molt sanejada

Jordi Clos, el mecenes hotelier que va inventar la marca

Barcelona

504

Una infantesa castigada per la postguerra – L'escola de Mobles Maldà – L'entrada en el sector hotelier – Treballadors de segona generació – Una passió: dur l'art als hotels – Un maragallià dels anys gloriosos – Líder indiscutible dels hotelers de Barcelona – Una contradicció insuperable: la seu, a Madrid – Una amistat reial decebuda – Hotels en temps de crisi sanitària – Què és avui la cadena Derby Hotels Collection

Joan Gaspart, de lloctinent de Núñez a «expert en el fracàs»

517

«L'Orienté és la història de la família» – El coqueteig polític del pare de Josep Gaspart – La mà dreta de Josep Lluís Núñez al Barça – Una veu que no es talla – Catalanista i «amic de Puigdemont» – L'últim càrrec – Un referèndum per votar que no – La cadena dels Gaspart: vuitanta anys d'ascens i cinc de davallada – Els orígens històrics – Es ven el vell Ritz per 68 milions – La crisi de 2008 deixa els hotels en números vermells – Una petita empresa de Sevilla fa esclatar Husa sense voler – Tres mil creditors i un imperi en liquidació progressiva – Uns contactes que valien el seu pes en or – El negoci hotelier dels Gaspart, avui

El contrapoder de Barcelona

Vall Companys, el poder agroalimentari familiar de Lleida

535

L'origen de Vall Companys és al sector fariner – Josep Vall Palou, propietari únic després d'herències i compres – La generació actual: els tres germans Vall Esquerda – L'evolució del creixement – Cap a la cadena

completa de producció – Montagut, un conflicte de propietat agrària a la fi del segle xx – Més escorxadors, més producció, més territoris – Proveïdors de grans superfícies – Les xifres del grup, avui – Una facturació en ascens i que es dispara el 2019 – Els fronts de crisi: dels falsos autònoms al medi ambient – La covid-19 i el Grup Vall Companys – El futur i els nous projectes – Porc ecològic per al consumidor final

Jaume Alsina i bonÀrea, del camp a la botiga sense intermediaris

549

De la caixa d'estalvis al centre de producció de la Closa – Un model paracolonial al segle XXI – El canvi del 1999: cap a una societat anònima amb una cooperativa a dins – Més facturació, més beneficis, més dividendes, més inversions – Una nova planta a l'Aragó amb 4.000 llocs de treball – Les botigues de bonÀrea – La doctrina Alsina – Una empresa estudiada a les escoles de negocis

Josep Terradellas, les pizzes d'un empresari que se sent només un pagès

562

També hi ha núvols negres. Les ombres del capitalisme – Els Terradellas, abans que empresaris, són una família – La política i les amistats perilloses – Al punt de mira dels boicots espanyolistes – Tarradellas a la televisió, històries amb ànima – «El que m'agrada és ser a la fàbrica» – El príncep exiliat de l'aristocràcia – Trajectòria ascendent, sempre – La farinera per les pizzes – El 2020, el gran salt a la internacionalització – L'empresa, vista per ella mateixa – Una empresa i una marca, en uns canvis de model globals

Joan Font i Bon Preu, comerç i independència

577

La fórmula de l'èxit: el comerç de tota la vida, al segle XXI – Un referent empresarial i polític – Joan Font, un perfil personal – El primer independentista entre els grans empresaris – «Els empresaris no hem de liderar el Procés, però li hem de donar suport» – Creïxer i créixer, en facturació i establiments – El conflicte: Joan Font, propietari únic – Anna Font passa a ser la número dos de la firma

Els Feliu, l'electricitat que ve d'Olot

588

El segrest de Maria Àngels Feliu – Energia verda – Feliu, a la Fundació Princesa de Girona – Un relleu dramàtic – Un grup empresarial amb diverses branques – Banc dels Pirineus, una fallida de manual

Carles Sumarroca, el patriarca amb ànima de pagès 596

La petjada del doctor Bonifaci – Una mirada innovadora – De *Cavall Fort* a Convergència – El lligam amb els Rosell – L'intent de «conquerir» Foment del Treball – L'ombra del 3% – Unes inversions diversificades – El sector agrari – Comsa Corporación, un gegant del sector – Presència a la sanitat i a la pell

José Luis Bonet, les caves Freixenet del poder 607

Freixenet, un diminutiu – La mort de la tieta Lola canvia les coses – Lluita de clans entre les vinyes – Dos anys per a una conquesta – Amb el 155 – La topada amb la nova Cambra de Comerç – Una guerra i tres morts

Mar Raventós, l'última capitana catalana de Codorníu 615

Una relat que comença el segle *xvi* – Manuel Raventós Domènech, un «regionalista agrícola» – Diputat solidari – La guerra: les caves en mans de la CNT – El general Franco a casa – Oposició al procés d'independència – Codorníu marxa de Catalunya després de més de quatre segles – Una dona poderosa, com la reina Letícia i Patricia Botín – Les llavors de la crisi – La venda de Freixenet, el precedent – Més de 200 accionistes de cinc branques Raventós – Intent frustrat de comprar el tren de Sóller

Índex onomàstic 629

El mirall trencat dels mandarins catalans

Ferran Casas

Una burgesia amb capacitat d'innovar i d'arriscar per conquerir qualsevol mercat, un país de capitans d'indústria, un selecte grup de milionaris —alguns força discrets—, un establishment que remenava les cireres, que es veia capaç de controlar les institucions, i que tenia una bona entrada a Madrid. Era el panorama que, durant dècades, en dictadura i en democràcies de més o menys qualitat, oferia Catalunya a qui se la mirés a vista d'ocell. Era una classe social, una elit, que gaudia d'una certa estabilitat malgrat que mai no ha estat homogènia.

N'hi havia, i n'hi ha, que només volien fer diners, i d'altres que participaven en iniciatives, que actuen amb vocació d'incidir i que s'esforcen per veure-hi més enllà de les parets de la seva fàbrica. Des dels mecenes de la llengua i la cultura catalana com els que van fundar Òmnium fins als que ens ajuden a explicar el Modernisme o el nostre autogovern, però també els que finançaven el pistolerisme dels anys vint i l'aixecament feixista del 1936, o els que s'han entregat a aventures especulatives. A la foto hi eren i hi són tots, encara.

En els darrers anys tot ha canviat, també ells i les seves quimeres. La crisi de la indústria tradicional i l'aposta pel turisme, els serveis i l'economia de plataforma; el desplaçament del poder econòmic cap a Madrid, on ja residia el polític, que ara ha drenat amb més força les perifèries i que ha fet més subsidiari

l'ecosistema català, i les incomoditats i tensions que ha generat el Procés en un àmbit on domina el conservadorisme han refet el mapa. Calia revisitar-los i trobar-ne de nous per explicar-ho tot i posar-hi context amb dades i fonts. Fer, en definitiva, una feina periodística. La bona acollida que, entre els lectors, va tenir una història de la família Lara i el seu grup Planeta a *Nació Digital* va donar-nos, l'estiu del 2019, la idea de fer una sèrie sobre les grans nissagues empresarials.

Aquestes sagues ens havien de permetre explicar la nostra composició social, el nostre mapa polític i el nostre model econòmic i la seva capacitat d'adaptació al context. És el que es van proposar Miquel Macià i Pep Martí, dos periodistes de llarga i acreditada trajectòria, de perfils complementaris, poc amics de la frivolitat innecessària i bons coneixedors dels engranatges del poder a Barcelona i més enllà de l'entorn metropolità. I això, remenant el registre mercantil, recorrent a fonts orals de diversos nivells i també documentals, és el que han fet durant gairebé dos anys, també en pandèmia. Posant-hi talent, sí, però també moltes hores i empatia i intenció en les preguntes per accedir al que els afectats volien contar i al que no. La sèrie es va publicar setmanalment al diari i aquest llibre és fruit d'una revisió per dotar-la de més coherència i esmenar-ne o actualitzar-ne aspectes puntuals.

Els que manen no es publica amb la intenció de fer relacions públiques. S'hi combina la informació econòmica amb la social, la política i la històrica, fet que fa més llegidors els perfils i els posa a l'abast de qualsevol lector inquiet i interessat a saber qui són i per què són com són els nostres mandarins. No tots els àmbits tenen el mateix pes perquè les trajectòries familiars, les iniciatives empresarials, els patrimonis o els posicionaments públics tenen un interès desigual. Els quatre elements sempre hi apareixen,

però no en un equilibri idèntic que podria fer decaure l'interès. Tampoc no hi ha un criteri objectivable a l'hora de triar els protagonistes. No tots són els més rics, tampoc els més populars o els de més tradició.

Hi apareixen tots els que espereu —si en lloc dels cinquanta noms que van donar nom a la sèrie original en fossin deu, hauria estat més difícil—, però també en surten d'altres sense els quals no s'entén el present de determinades comarques i sectors. N'hi ha que no tenen una gran fortuna, però sí un gran impacte social i que són directius que no hi podien faltar perquè, fent-los justícia o no, se'ls situa en l'epicentre de totes les conxorxes. D'altres ens ajuden a entendre bé com el franquisme va permetre forjar grans fortunes i guanyar un prestigi social que la Transició, com a transició i no com a ruptura, va evitar descavalcar malgrat que algunes han estat elits extractives. La tria i el producte final són fruit d'una iniciativa periodística genuïna i independent.

I per això calia posar-hi mètode, sotmetre-ho a contrast, i endreçar-ho i explicar-ho bé. Mentre treballàvem en la sèrie, descartàvem o afegíem noms, discutíem quin era el millor moment per presentar aquest o l'altre i si faltava material gràfic o accedir a una font per corroborar una dada, ens sobrejolava sempre el dubte de quina col·laboració trobaríem dels protagonistes. El cert és que ha estat desigual, i és un exercici d'honestedat que el lector ho sàpiga. Alguns protagonistes del llibre s'han negat a col·laborar amb Macià i Martí per explicar-se; d'altres s'han limitat a derivar-nos als seus gabinets de premsa o a portaveus per facilitar informació, i també n'hi ha hagut molts que han acceptat reunir-se amb els periodistes de *Nació Digital* en diverses ocasions, fet que confirma la rellevància en el mapa mediàtic català del diari i el seu prestigi pels més de vint-i-cinc anys de trajectòria acumulada. L'accés a la informació no ha estat, com deia, homogeni, però la

perspectiva de la publicació dels cinquanta noms ens presenta un resultat final que, gràcies al bon ofici i als recursos de Macià i Martí, sí que ho és.

Els que manen ens ofereix el panorama d'una burgesia, d'unes grans famílies, on hi ha més desarrelament del que es podia intuir per tot el que ha passat al nostre país en els darrers anys. Molts no han entès el Procés, la impugnació de la monarquia que una immensa majoria dels catalans perceben com a aliena, la crítica als vells consensos o l'anhel d'una societat que es resisteix a deixar enrere una altra crisi a costa de més desigualtat. N'hi ha que han fet evident la dificultat per llegir el que ha passat al carrer, i això els ha bunqueritzat encara més. Segurament és l'altra cara de la dificultat que ha tingut «el carrer» —les classes populars— i alguns partits per ser conscients de fins a quin punt l'estat espanyol i les seves estructures eren fortes i estaven disposades a jugar tan fort com calgués per mantenir en peu l'*statu quo*.

L'establishment espanyol ha superat la prova d'estrès que, entre 2014 i 2017, va suposar la crisi monàrquica que va provocar l'abdicació de Joan Carles I, el Procés català i la irrupció de Podem. El genuïnament català, que en els anys de la *pax autonòmica* va acceptar el rol que assumia la Generalitat quan facilitava fer negocis i defensava la idea d'una Catalunya motor econòmic d'Espanya, presenta un balanç de danys més gran. Els nostres noms no han estat aliens a la polarització i un ampli sector ha respost als intents d'impugnar les estructures que els han permès acumular beneficis, prestigi i influència amb un cert replegament i buscant protecció a Madrid. Els canvis de seus socials de 2017 en són el paradigma.

Aquest llibre us permetrà entendre què fan i per què les grans nissagues patronals del país, i també cap on pot transitar la nostra economia en un context global i de qüestionament de l'aposta

pels serveis després d'anys d'un menysteniment erroni de la indústria tradicional i l'emprenedoria que van fer pròspera i socialment inquieta la Catalunya dels segles XIX i XX. Que tingueu una grata i útil lectura.

**Els cognoms
que sempre hi són**

Els Cambó, o el declivi d'un llegat

L'operació per vendre l'obra més preuada de la col·lecció familiar d'art va delatar la crisi del llinatge

La notícia, la tardor del 2019, que la família Guardans Cambó tenia prevista la venda d'un retrat de Sandro Botticelli que havia estat la joia de la corona de la col·lecció de Francesc Cambó i Batlle (1875-1947), polític, home de negocis i mecenes, va desfermar una forta polseguera. El quadre era el «Retrat de Michele Marullo Tarcaniota», adquirit per l'històric prohoms català el 1929, que el considerava la gran «perla» de la seva col·lecció.

No és la primera obra del llegat de Cambó de la qual es despenia la família de qui va ser una de les grans personalitats de la Catalunya política i econòmica del segle XX. Però el quadre sí que era una de les peces més emblemàtiques. Què ha passat amb el Botticelli? Què se n'ha fet de l'Institut Cambó, creat per preservar la memòria i el llegat del polític? Qui són els seus hereus?

Adeu a la «perla»?

La galeria Trinity Fine Art, de Londres, va posar a la venda el retrat propietat de la família Guardans Cambó a la fira Frieze Masters, que va tenir lloc del 3 al 6 d'octubre. L'obra estava protegida com a bé d'interès cultural (BIC). Es tractava de l'únic quadre de Botticelli al món que pertanyia a una col·lecció privada, i el fet que fos un BIC no n'impedia la venda, però en limitava les condicions. La pintura només pot sortir de l'estat espanyol amb l'autorització del

Ministeri de Cultura. Cal dir que, més de dos anys després, la peça no ha trobat comprador i continua en mans dels Cambó. Però l'operació ofereix detalls interessants sobre la posició actual del llinatge.

Un expert en el mercat artístic i historiador de l'art, Albert Velasco, va explicar als autors d'aquest llibre, amb motiu d'aquest episodi, que l'operació es va conèixer gràcies a un missatge anònim a les xarxes socials. Segons ell, es va tractar d'una «operació ben tramada»: Velasco assenyalava que «la galeria de Londres no va especificar que, en cas de compra, el quadre no podia sortir de l'estat espanyol. Si s'hagués dit això, s'haurien desactivat el 99% dels potencials compradors». L'expert estava convençut de la finalitat de l'operació: «Els Guardans volien pressionar el ministeri perquè el comprés».

El gruix del llegat artístic de Francesc Cambó es troba al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), tret d'unes poques peces que són al Museu del Prado. El seu gendre, Ramon Guardans, mort el 2007, va presidir el patronat del MNAC, i la seva vídua, Helena Cambó, traspassada el gener de 2021, formava part del patronat del museu. És aquí on, segons Velasco, hauria de ser el Botticelli. Però per això caldria que la Generalitat intervingués per adquirir-lo, cosa que, ara per ara, queda fora de la política d'adquisicions de la Generalitat perquè es tracta d'un artista estranger.

La peça, però, ha estat emblemàtica del patrimoni cambonià. Fins al punt que l'any 1996, amb motiu de la seva entrada a la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, Helena Cambó va llegir el seu discurs com a nova acadèmica parlant del quadre, amb el títol «Marullus, l'home del retrat de Botticelli».

L'Institut Cambó, dissolt

L'any 2017 es va produir una pèrdua sensible per al llegat: la dissolució de la Fundació Institut Cambó, creada el 1999 per continuar

l'obra cultural de Francesc Cambó. Ramon Guardans la va voler impulsar integrant figures rellevants de la societat civil en el seu patronat, de manera que en una primera etapa va ser presidida per Miquel Roca i Junyent.

De tot el llegat cultural cambonià, la col·lecció Bernat Metge ha estat la producció més ambiciosa. Cambó va impulsar a partir de 1922 l'edició de les obres dels grans clàssics grecolatins, recorrent als millors especialistes i traductors i publicant els llibres en edició bilingüe català-llatí o català-grec. Ja té més de 400 volums. El 2016 els Guardans Cambó es van desfer dels drets de la Bernat Metge, que van ser adquirits pel grup editorial cooperatiu Som, que el 2021 s'integraria dins la cooperativa Abacus.

Una filla i catorze nets

Helena Cambó (1929-2021) va ser la filla única de l'exdirigent polític. Vídua de l'advocat Ramon Guardans, va deixar catorze fills (nou nois i cinc noies). Va viure sempre a la casa que va fer construir el seu pare, a la Via Laietana. Guardans la va conèixer perquè era l'advocat de la seva mare, Mercè Mallol.

Persona ambiciosa, Guardans va voler assolir un protagonisme social enarborant la memòria del sogre. També va exercir de conspirador: amb idees conservadores i monàrquiques, Guardans va pertànyer al Consell Privat de Joan de Borbó, aspirant frustrat al tron d'Espanya.

Cada any, per Tots Sants, tots els fills rebien un regal de la mare: panellots de cal Padreny de Reus. Aquest és un gest que volia entroncar amb un lloc de la memòria familiar: Ramon Guardans era de Reus. Els panellots els apleguen, però la família és molt nombrosa i sovint amb dificultats per consensuar decisions.

Aquests són els nets més rellevants del clan des d'un punt de vista social:

—Francesc Xavier Guardans Cambó. Exmarit d'Ana Godó, filla de l'editor de *La Vanguardia*. Era qui presidia el patronat de la Fundació Institut Cambó en els darrers temps i, probablement, qui exerceix més com a cap de família. Va ser president del CONCA i vicepresident del Chase Manhattan Bank a Nova York. Present en el sector editorial, va ser conseller delegat d'Anaya i director regional de l'àrea Àsia-Pacífic d'una multinacional holandesa del món editorial, Wolters Kluwer.

—Helena Guardans Cambó. Empresària. Presidenta de la consultora Webhelp a Espanya, una empresa francesa dedicada a l'externalització de serveis. El 2018 va traslladar la seu a Madrid. És al consell social de la Universitat Oberta de Catalunya, al consell de Fira de Barcelona i pertany a l'International Women Forum que promou el lideratge femení. Potser va ser aquest factor el que va fer que l'alcaldeessa Ada Colau pensés en ella per dirigir la Fira, opció que no va fructificar.

—Ignasi Guardans Cambó. El més conegut dels nets per la seva incursió en l'activitat política. Va ser diputat per CiU, destacant per les seves intervencions crítiques amb el govern del PP durant la guerra de l'Iraq, i eurodiputat. Després es va deslligar de CiU i es va oposar al procés sobiranista. Va ser breument director general de Cinema durant el govern de Rodríguez Zapatero.

—Jordi Guardans Cambó. Un dels nets amb un vessant més intel·lectual. Poeta reconegut. Gerard Quintana, Feliu Formosa i Maria del Mar Bonet han musicat alguns dels seus poemes.

—Maria Guardans Cambó. Directora general d'AdQualis, una consultora de recursos humans. Va fundar Adunas, una empresa de caçatalents, després de treballar amb Luis Conde al Grup See-linger & Conde.

—Pau Guardans Cambó. President de la cadena Único Hotels, formada per Grand Hotel Central a Barcelona, i Hotel Único i The

Principal a Madrid. Ara impulsa dos nous hotels a Mallorca. Ell prefereix parlar de «col·lecció» d'hotels que de cadena. Són hotels de luxe de cinc estrelles. Ha presidit el lobby econòmic Barcelona Global. Ha estat cònsol honorari de Corea del Sud.

El Grand Hotel Central ocupa l'edifici de Via Laietana, 30, que va ser el domicili particular de Cambó. Pau Guardans va adquirir sencer tot aquest l'edifici (147 habitacions), on hi havia hagut també les oficines de la Fundació Bernat Metge, a la resta dels seus germans. El novembre de 2015, va traslladar a Madrid la seu social de la cadena.

—Rafael Guardans Cambó. Advocat, dirigeix l'àrea d'empresa familiar a Atrèvia, una consultora de comunicació. Presideix la FIES (Fundació Institucional Espanyola). En el seu patronat hi ha figures com Carlos Fitz-James Stuart y Martínez de Irujo. També hi és un membre d'una altra distingida saga catalana, Alfonso Rodés Vilà.

—Teresa Guardans Cambó. Filòloga i doctora en Humanitats.

La FIES va ser creada a finals dels setanta com a fundació privada per «fer present a la societat el valor de la Corona com a institució integradora i impulsora de la convivència». La fundació organitza el concurs «Què és un rei per a tu?», adreçat als nois de primària i ESO. També premia els millors articles sobre la Corona. Un dels darrers premiats va ser Nicolás Redondo Terreros per un elogi de Felip VI.

Passió per la política

Francesc Cambó va ser el polític més rellevant del catalanisme conservador després d'Enric Prat de la Riba. Membre del grup de joves advocats formats entorn de Narcís Verdager i Callís, va adscriure's com ells als primers grups catalanistes. Cofundador el 1901 de la Lliga Regionalista, el primer partit polític modern de Catalunya, Cambó va esdevenir-ne un dels dirigents destacats, i

va ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona i diputat a Corts. La Lliga era una força vista com a filoseparatista des de Madrid i com a conservadora des de les esquerres catalanes.

Com a partit catalanista, la Lliga va defensar la Mancomunitat —que va governar amb Prat de la Riba i Puig i Cadafalch— i un projecte d'estatut d'autonomia el 1919. Com a formació d'ordre, va reclamar la repressió contra els revoltats de la Setmana Tràgica de 1909 i va fer costat a la monarquia enfront dels grans moviments vaguístics de 1917 i els anys posteriors. Va intentar una reforma de l'Estat, però va acabar sotmesa al bloc dominant a Espanya. Cambó va ser ministre en dues ocasions. Aquestes actuacions van fer d'ell un polític ple de contradiccions i van causar un fort desgast de la seva figura.

Durant la Segona República, la Lliga es va veure superada per l'ERC de Francesc Macià, i va exercir d'oposició conservadora al Parlament de Catalunya. Un episodi dolorós per al líder conservador va ser el clam de les multituds que el 14 d'abril de 1931 van celebrar la proclamació de la República als carrers de Barcelona amb el crit de «Visca Macià, mori Cambó!». Una frase que, per cert, encara reapareix sovint en articles d'anàlisi política actual.

L'aixecament militar de 1936 —en el qual la Lliga no va participar— va desencadenar una onada revolucionària a Catalunya, que va moure la major part de la gent rellevant del partit a fugir, molt sovint per salvar la vida, deixant enrere propietats, despatxos i negocis. Van ser uns anys en què Cambó va tenir una actuació també controvertida, i va arribar a obrir una oficina a París per contribuir a la victòria de Franco.

Un home de negocis

Cambó va ser també un actiu home de negocis. En aquest capítol destaca la seva actuació com a president de la CHADE

(Compañía Hispano Americana de Electricidad), un holding de diverses empreses europees que va aconseguir el quasi monopoli del subministrament elèctric de Buenos Aires.

L'historiador Borja de Riquer en dona detalls interessants al seu llibre *Cambó en Argentina*. La CHADE va teixir una potent xarxa d'interessos, amb els suborns inclosos a nombrosos dirigents polítics. Després de passar la Guerra Civil a París i traslladar-se a Suïssa i els Estats Units, Cambó va residir voluntàriament a l'Argentina fins a la seva mort, l'abril de 1947. Quasi trenta anys després, el 1976, les seves despulles van ser dipositades al cementiri de Montjuïc.

Cambó i el Procés

Què queda del llegat polític de Cambó? No és fàcil respondre aquesta pregunta. El catalanisme que van representar homes com Cambó, Prat, Ventosa i Calvell o Duran i Ventosa pot ser cosa del passat, però tot i així el seu lloc en la història de Catalunya és essencial. Moltes institucions actuals van ser impulsades per homes de la Lliga, des de la Biblioteca de Catalunya fins a l'Institut d'Estudis Catalans, passant per la Biblioteca Bonnemaison. En moltes, Prat de la Riba va saber aplegar figures d'altres corrents polítics. Per això van ser obres d'estat. La figura de Cambó, però, és recurrent i, com tots els clàssics, reapareix sovint.

En els inicis de la Transició, es va intentar refundar la Lliga. Però va ser el pujolisme, més modern i dinàmic, més entroncat en la societat sorgida de la Catalunya dels anys seixanta, el que va hegemonitzar el catalanisme moderat de base àmplia. Més recentment, un grup d'activistes i acadèmics ha intentat engegar-ne una nova versió amb el nom de Lliga Democràtica. Durant la Transició, sovint es comparava Miquel Roca amb Cambó, cosa que no incomodava el polític de CiU.

De tant en tant, la figura del polític rebrota. El març de 2019, va tenir lloc a Reus la presentació de la reedició de la biografia *Cambó*, escrita per Ignasi Buqueras, empresari català que viu a Madrid. Hi va ser present un dels nets, Rafael Guardans. Tots els que hi van intervenir van elogiar Cambó com l'home que seria necessari ara. Entre els presents, hi havia l'empresari Antoni Pont i l'advocat Pere Huguet, militant de Ciutadans. Tots van recordar l'oposició frontal de Cambó al separatisme.

El posicionament d'altres membres de la saga contra el procés independentista és prou conegut. Ignasi Guardans ha estat molt actiu en contra als mitjans i a les xarxes socials i hi ha polemitzat obertament. Empreses vinculades als Guardans, com Único Hotels i Webhelp, han traslladat la seu a Madrid.

Mecenes i col·leccionista amb amistats perilloses

La historiadora de l'art Immaculada Socias, professora emèrita de la Universitat de Barcelona, ha estudiat el Cambó mecenes i col·leccionista. En una ponència presentada en unes jornades al MNAC el 2017, n'apuntava un aspecte poc conegut: la relació intensa de Cambó amb el mecenes Thomas Fischer. En declaracions fetes als autors d'aquest llibre, Socias subratlla «el paper extraordinari de Cambó com a mecenes, no només pel que fa a la Bernat Metge, sinó també impulsant els volums de la col·lecció *Monumenta Cataloniae*, sobre l'art català, o la Fundació Bíblica».

La investigadora assenyala que «la col·lecció Cambó té dues etapes molt diferenciades: abans i després de 1936» i identifica aspectes més delicats. Socias va treballar documentació de l'Oficina de Serveis Estratègics (OSS) dels Estats Units, l'agència predecessora de la CIA que va funcionar durant la Segona Guerra Mundial, i també de la Comissió Roberts, creada pel govern dels Estats Units per recuperar obres d'art en zona de guerra. Cambó

hi apareix esmentat sovint, com també el seu vincle amb el marxant Theodor Fischer, un dels agents més actius en la compra i venda de peces d'art saquejades pels nazis. Els informes de l'OSS asseguren que Cambó va incrementar la seva col·lecció els anys quaranta amb obres de la galeria Fischer.

Fischer havia subhastat a Suïssa obres d'art procedents d'Alemanya que eren considerades «art degenerat» pels nazis. Cambó va haver de donar explicacions, en el seu exili a Buenos Aires, davant d'aquests informes. Molts objectes saquejats van sortir d'Europa a través de Portugal, el port de Bilbao i Suïssa, i arribaven a països de l'Amèrica Llatina com l'Argentina i d'altres, des d'on —després de ser «rentats»— eren enviats als Estats Units.